

УДК 338.439:637.5

Самойлик Ю.В.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства
Полтавської державної аграрної академії*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ М'ЯСА ЗА РАХУНОК ВНУТРІШНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Набули подальшого розвитку підходи до діагностики та оцінки внутрішнього потенціалу ринку м'яса. Виявлено тенденції змін чисельності поголів'я худоби та птиці, обсягів виробництва м'яса, у тому числі на одну особу. За допомогою аналітичних групвань з'ясовано закономірності розміщення сільськогосподарських підприємств в регіональному розрізі за чисельністю поголів'я великої рогатої худоби та свиней. Розглянуто цілі державної політики щодо розвитку національного ринку м'яса. Розроблено структуру важелів механізму розвитку ринку м'яса за рахунок внутрішнього потенціалу.

Ключові слова: ринок м'яса, внутрішній потенціал м'ясної галузі, поголів'я худоби, обсяги виробництва, важелі механізму розвитку ринку м'яса.

Самойлик Ю.В. ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА МЯСА ЗА СЧЕТ ВНУТРЕННЕГО ПОТЕНЦИАЛА

Получили дальнейшее развитие подходы к диагностике и оценке внутреннего потенциала рынка мяса. Выявлены тенденции изменений численности поголовья скота и птицы, объемов производства мяса, в том числе на одного человека. С помощью аналитических группировок выяснены закономерности размещения сельскохозяйственных предприятий в региональном разрезе по численности поголовья крупного рогатого скота и свиней. Рассмотрены цели государственной политики по развитию национального рынка мяса. Разработана структура рычагов механизма развития рынка мяса за счет внутреннего потенциала.

Ключевые слова: рынок мяса, внутренний потенциал мясной отрасли, поголовье скота, объемы производства, рычаги механизма развития рынка мяса.

Samoilik Iu.V. PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF MEAT MARKET DUE TO INTERNAL POTENTIAL

Were further developed approaches to the diagnosis and assessment of potential domestic meat market. Revealed trends in the number of livestock and poultry meat production, including per person. Using analytical groupings revealed patterns of distribution of agricultural enterprises in the regions largest number of cattle and pigs. Reviewed government policy goals of the national meat market. Designed by structure of the levers mechanism of meat market by domestic capacity.

Keywords: meat market, internal capacity meat industry, livestock production, leverage mechanism of the meat market.

Постановка проблеми. Розвиток м'ясного ринку відбувається під впливом низки екзогенних та ендогенних чинників, які впливають на потенціал галузі, збалансованість кон'юнктури, ринковий механізм та формують ринкове середовище. Нині національний ринок м'яса характеризується суттєвою залежністю від зовнішніх чинників, зокрема від імпорту, митних вимог, міжнародних стандартів безпеки та якості продукції. В умовах міжнародної інтеграції та глобалізації неможливо абстрагуватися від дії позадержавних чинників, однак насамперед визначальним у формуванні стратегії розвитку галузі та збалансування відносин на м'ясному ринку має бути нарощування внутрішнього потенціалу. Довготривалий занепад тваринництва, який супроводжував стагнаційний процес пристосування до ринкових відносин після набуття Україною незалежності, і в теперішній час накладає негативний відбиток на показниках розвитку м'ясної галузі. Чисельність поголів'я худоби та птиці в останні роки у кілька разів нижча, ніж у період початку 90-х років, обсяги виробництва м'яса та м'ясопродукції не забезпечують раціональної та мінімальної норми споживання цього продукту. Національний ринок м'яса з кожним роком перебуває у все більшій залежності від імпорту продукції, якість та безпечність якої не завжди є належно. За таких умов розвиток національного ринку м'яса за рахунок внутрішнього потенціалу набуває все більшої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку національного ринку м'яса та м'ясопродукції є актуальним, а тому знайшли своє відображення у працях значної кількості науковців, зокрема таких, як В.Я. Амбросов, О.І. Драган, Н.А. Добрянська, М.В. Зось-Кіор, О.В. Кривончак, Р.Б. Кухар, М.В. Мазнева, О.В. Мазуренко, П.М. Ма-

каренко, І.Б. Манзій, Б.А. Мельник, В.Я. Месель-Веселяк, М. Нацюк, М.К. Пархоμεць, П.Т. Саблук, С.П. Ярошенко, О.М. Яценко, І.Б. Яців та ін. Аналіз їхніх праць свідчить про наявність множинних напрямків дослідження даної проблематики, що вказує на складність формування досконалої концепції розвитку національного ринку м'яса за рахунок внутрішнього потенціалу. У наукових працях ринок м'яса розглядається в цілому, без акценту на внутрішньому потенціалі. Нині національний ринок м'яса з кожним роком перебуває у все більшій залежності від імпорту продукції, якість та безпечність якої не завжди є належно.

Невирішеними залишаються питання нарощування внутрішнього потенціалу м'ясного ринку, підвищення економічної ефективності функціонування суб'єктів даного ринкового сегменту, зміцнення продовольчої безпеки держави, зниження імпортозалежності у м'ясній галузі, що і підкреслює актуальність проведення дослідження у даному напрямі.

Постановка завдання. Враховуючи актуальність розвитку національного ринку м'яса та наявність низки невирішених проблем у цьому сегменті, доцільно сформулювати цілі дослідження, які насамперед полягають в розвитку підходів щодо проведення діагностики та оцінки внутрішнього потенціалу м'ясного ринку. Також необхідним є виявлення тенденцій у змінах показників, що характеризують потенціал даного сегменту, зокрема чисельності поголів'я худоби та птиці, обсягів виробництва м'яса, у т.ч. в регіональному розрізі. На основі діагностики цих показників, важелів державної політики доцільно обґрунтувати механізм регулювання розвитку національного ринку м'яса та м'ясопродукції за рахунок внутрішнього потенціалу.

Вклад основного матеріалу. Потенціал будь-якої галузі визначається сукупністю взаємопов'язаних елементів. Насамперед це ресурсний потенціал, умови та фактори виробництва, сировинна база, система менеджменту, внутрішньогалузевих зв'язків, бізнес-середовище, кон'юнктура ринку, масштаб виробництва тощо. М'ясна галузь є специфічною, її потенціал визначається природними умовами, генетичним можливостями худоби, системою зв'язків між ринковими суб'єктами, а також зацікавленістю товаровиробників в її розвитку, обумовлена очікуваною ефективністю. Оцінюючи потенціал м'ясної галузі, насамперед необхідно визначити тенденції у чисельності поголів'я худоби та птиці (табл. 1). Чисельність поголів'я усіх видів худоби та птиці станом на 1 січня 2014 р. порівняно з 1991 р. суттєво знизилася. Так, поголів'я великої рогатої худоби зменшилося у 5,4 р. і становило у 2014 р. лише 4534 тис. голів, порівняно з 2011 р. цей показник збільшився на 0,9 %, протягом 2010-2013 рр. чисельність поголів'я великої рогатої худоби змінювалася незначно. Чисельність поголів'я свиней зменшилася порівняно з 1991 р. у 2,5 р., а порівняно з 2011 р. – на 4,7% і становила на 1.01.2014 р. 7922,2 тис. голів, аналогічні тенденції спостерігаються у вівчарстві, козівництві, конярстві.

Позитивні тенденції спостерігаються лише у птахівництві. Так, чисельність поголів'я птиці у 2014 р. становила 230290 тис. голів, що 13 % більше, ніж у

2011 р. та майже відповідає рівню 1991 р. (менше на 6,4 %), порівняно з 2001 р. поголів'я збільшилося вдвічі.

Оцінюючи потенціал м'ясної галузі, варто відмітити негативні тенденції щодо масштабу виробництва. Так, у сільськогосподарських підприємствах нині зосереджено лише 31,7% великої рогатої худоби, 49% свиней, 14,3% овець і кіз, 57,4% птиці, решта поголів'я вирощується у фермерських господарствах та господарствах населення, у кожному з яких чисельність худоби та птиці незначна. Такі тенденції свідчать про відсутність ефекту масштабу виробництва, високі витрати та порівняно низький контроль якості кінцевої продукції. Потенціал м'ясної галузі насамперед формують м'ясне скотарство та свинарство. З огляду на національні традиції споживання, умови розведення, поживну структуру м'яса козівництво та вівчарство в Україні є не таким розвинутим, як інші галузі м'ясного напрямку. Птахівництво – приваблива галузь з огляду на її скоростиглість, нетривалий операційний цикл, нижча капіталомісткість. Однак даний напрям не може бути основою розвитку потенціалу національного м'ясного ринку, оскільки за своєю структурою м'ясо птиці не може забезпечити всі фізіологічні потреби людини у білках і жирах тваринного походження. Чисельність поголів'я худоби та птиці прямо пропорційно впливає на обсяги виробництва м'яса (табл. 2).

Таблиця 1

Показники динаміки чисельності поголів'я худоби та птиці в Україні, на 1.01.1991, 2001, 2006, 2011–2014 рр., тис. голів

Роки	Велика рогата худоба		Свині	Вівці та кози		Копі	Птиця всіх видів
	усього	у т.ч. корови		усього	у т.ч. вівці		
Господарства усіх категорій							
1991	24623,4	8378,2	19426,9	8418,7	7896,2	738,4	246104
2001	9423,7	4958,3	7652,3	1875	963,1	701,2	123722
2006	6514,1	3635,1	7052,8	1629,5	872,2	554,8	161994
2011	4494,4	2631,2	7960,4	1731,7	1100,5	414,2	203840
2012	4425,8	2582,2	7373,2	1739,4	1093,2	395,7	200761
2013	4645,9	2554,3	7576,7	1738,2	1073,4	376,6	214071
2014	4534	2508,8	7922,2	1735,2	1066,7	354,2	230290
2014 р. до 2011 р., %	100,9	95,3	99,5	100,2	96,9	85,5	113,0
Сільськогосподарські підприємства							
1991	21083,3	6191,6	14071,2	7165,5	7164,1	700,9	132967
2001	5037,3	1851	2414,4	413,3	412,4	249,8	25352,9
2006	2491,8	866,2	2602,4	270,9	268,8	98,1	66625,3
2011	1526,4	589,1	3625,2	298,4	294,9	41,6	110561
2012	1510,6	583,7	3319,2	290	285,8	36,9	105725
2013	1506,5	575,2	3556,9	265,3	260,4	32,5	117889
2014	1437,5	565,4	3878,9	248,5	243,7	29,1	132073
2014 р. до 2011 р., %	94,2	96,0	107,0	83,3	82,6	70,0	119,5
Питома вага сільськогосподарських підприємств у господарствах всіх категорій, %							
1991	85,6	73,9	72,4	85,1	90,7	94,9	54,0
2001	53,5	37,3	31,6	22,0	42,8	35,6	20,5
2006	38,3	23,8	36,9	16,6	30,8	17,7	41,1
2011	34,0	22,4	45,5	17,2	26,8	10,0	54,2
2012	34,1	22,6	45,0	16,7	26,1	9,3	52,7
2013	32,4	22,5	46,9	15,3	24,3	8,6	55,1
2014	31,7	22,5	49,0	14,3	22,8	8,2	57,4
2014 р. до 2011 р., +/-	-2,3	0,1	3,4	-2,9	-4,0	-1,8	3,1

Джерело: [4, с. 12], авторські розрахунки

Таблиця 2

Показники динаміки обсягів виробництва м'яса у господарствах усіх категорій України, 1990, 2000, 2010–2013 рр.

Роки	М'ясо – усього	У тому числі за видами					
		яловичина та телятина	свинина	баранина та козлятина	м'ясо птиці	кролятина	конина
1990	4357,8	1985,4	1576,3	45,8	708,4	30,2	11,7
1995	2293,7	1185,9	806,9	39,5	235,2	19,4	6,8
2000	1662,8	754,3	675,9	17,2	193,2	13,9	8,3
2005	1597,0	561,8	493,7	16,2	496,6	13,5	15,2
2010	2059,0	427,7	631,2	21,0	953,5	13,5	12,1
2011	2143,8	399,1	704,4	19,6	995,2	14,0	11,5
2012	2209,6	388,5	700,8	19,7	1074,7	14,2	11,7
2013	2389,4	427,8	748,3	18,7	1168,3	14,2	12,1
2013 р. до 2010 р., %	116,0	100,0	118,6	89,0	122,5	105,2	100,0

Джерело: [4, с. 26], авторські розрахунки

Обсяги виробництва м'яса у господарствах всіх категорій у 2013 р. порівняно з 2010 р. збільшилися на 330,4 тис. т, або на 16%, однак порівняно з 1990 р. виробництво цього продукту зменшилося в 1,8 р. У тому числі виробництво яловичини та телятини у 2013 р. порівняно з 2010 р. не змінилося і становило 427,8 тис. т, однак протягом даного періоду мало тенденцію до зниження, порівняно з 1990 р. цей показник зменшився у 4,6 р. Виробництво свинини за останні чотири роки збільшилося на 18,6 т, а порівняно з 1990 р. зменшився у 2,1 р. Обсяги виробництва баранини та козлятини незначні і протягом досліджуваного періоду мали тенденцію до зменшення. Найбільші прирости обсягів виробництва м'яса відбуваються у галузі птахівництва – 22,5% порівняно з 2010 р., спостерігається навіть перевищення показників 1990 р. – у 1,6 р. Аналізуючи обсяги виробництва м'яса в цілому, доцільно провести оцінку відносних показників, а саме: в розрахунку на одну особу. Оптимальна норма споживання м'яса досягалася лише у 1990 р., мінімум споживання був у 2000 р., позитивною є тенденція до збільшення обсягів виробництва м'яса на одну особу протягом 2010–2013 рр., однак необхідний показник за рахунок внутрішньої виробничої бази не досягається (рис. 1).

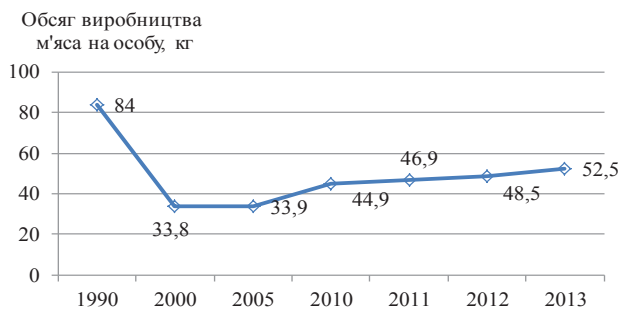

Рис. 1. Динаміка обсягів виробництва м'яса усіх видів (у забійній вазі) в Україні на одну особу, 1990, 2000, 2005, 2010–2013 рр.

Джерело: [4, с. 32], авторські розрахунки

Розвиток національного ринку м'яса за рахунок внутрішнього потенціалу насамперед залежить від промислового виробництва м'яса. Нині м'ясним скотарством займається 3500 підприємств. З них 528 підприємств, або 15%, мають поголів'я великої рогатої худоби в межах 500-999 голів, загальна чисельність великої рогатої худоби в цій групі складає 370,6 тис.

голів (25,8%), 410 підприємств, або 11,7%, має поголів'я в межах 100-199 голів, загальна чисельність поголів'я в цій групі становить 59,2 тис. голів (4,1%). Кількість підприємств, чисельність поголів'я корів у яких становить до 50 голів, склала у 2013 р. 1058 підприємств, загальна чисельність поголів'я худоби в цій групі становить 19,5 тис. голів. Група підприємств з чисельністю поголів'я в межах 1000-1999 голів налічує 293 підприємства, понад 5000 голів має 9 підприємств агрохолдингів, загальна чисельність поголів'я в цій групі складає 58,3 тис. голів (табл. 3).

Аналітичне групування свідчить, що на національному ринку м'яса присутні здебільшого середні за розміром товаровиробники яловичини, біль-

Таблиця 3

Групування сільськогосподарських підприємств за наявністю поголів'я великої рогатої худоби, на 1.01.2014 р.

Групи підприємств	Кількість підприємств		Чисельність поголів'я	
	одиниць	у % до загальної кількості	тис. голів	у % до загальної чисельності
Підприємства – всього	3500	100,0	1437,5	100,0
з них мали: голів до 5	290	8,3	0,9	0,1
6 – 10	177	5,0	1,4	0,1
11 – 15	148	4,2	1,9	0,1
16 – 20	118	3,4	2,2	0,2
21 – 29	146	4,2	3,7	0,3
30 – 39	140	4,0	4,8	0,3
40 – 49	104	3,0	4,6	0,3
50 – 99	345	9,9	24,6	1,7
100 – 199	410	11,7	59,2	4,1
200 – 299	254	7,2	61,4	4,3
300 – 399	229	6,5	79,6	5,5
400 – 499	212	6,1	94,6	6,6
500 – 999	528	15,0	370,6	25,8
1000 – 1999	293	8,4	405,0	28,1
2000 – 2999	67	1,9	158,1	11,0
3000 – 3999	24	0,7	80,6	5,6
4000 – 4999	6	0,2	26,0	1,8
більше 4999	9	0,3	58,3	4,1

Джерело: [4, с. 36], авторські розрахунки

шість поголів'я зосереджено в підприємствах з поголів'ям 1000-2000 голів. У галузі свинарства задіяні 3264 підприємств, з них найбільше підприємств (525, або 16,1%) має поголів'я в межах 100-199 голів, а загальна його чисельність налічує 75 тис. голів (1,9%). 345 підприємств (10,6%) мають поголів'я в межах 500-999 голів, у них зосереджено 242,7 тис. голів (6,2%). Поголів'я від 1000 до 1999 голів мають 255 підприємств (7,8%), у цій групі зосереджена найбільша чисельність свиней – 352,8 тис. голів (9,1%). 121 підприємство (3,7%) має чисельність поголів'я понад 5999 голів, у них зосереджено 2334,7 тис. голів (60,1%). Чисельність підприємств, у яких поголів'я свиней складає до 100 голів, налічує 1170, або 35,8%, питома вага поголів'я в цій групі незначна (табл. 4).

Галузь свинарства носить більш масштабний характер, ніж скотарство. Третина підприємств має незначне поголів'я свиней, а більшість з них налічують поголів'я понад 100 голів. У вівчарстві та козівництві переважає дрібнотоварне виробництво, більшість підприємств – 396 (37,8%) мають поголів'я до 49 голів із загальною чисельністю голів 8,1 тис. голів, понад 2000 голів мають 15 підприємств (1,4%), загальна чисельність поголів'я становить 41,6% (16,7%). Галузь птахівництва характеризується найбільшою масштабністю, більшість підприємств – 178 (27,5%) мають поголів'я птиці понад 49999 голів, у яких чисельність поголів'я становить 129221,2 тис. голів (97,9%). Це переважно вузькоспеціалізовані птахофабрики, питома вага поголів'я птиці в інших групах підприємств незначна і становить 2,1%, таких підприємств налічується 468, або 72,5%.

Таблиця 4
Групування сільськогосподарських підприємств за наявністю поголів'я свиней, на 1 січня 2014 року

Групи підприємств	Кількість підприємств		Чисельність поголів'я	
	одиниць	у % до загальної кількості	тис. голів	у % до загальної чисельності
Підприємства – всього	3264	100,0	3878,9	100,0
з них мали: голів до 9	194	5,9	0,9	0,0
10 – 19	162	5,0	2,2	0,1
20 – 39	259	7,9	7,3	0,2
40 – 59	217	6,7	10,5	0,3
60 – 79	184	5,6	12,6	0,3
80 – 99	154	4,7	13,8	0,4
100 – 199	525	16,1	75,0	1,9
200 – 299	301	9,2	74,4	1,9
300 – 399	195	6,0	68,0	1,8
400 – 499	170	5,2	75,8	2,0
500 – 999	345	10,6	242,7	6,2
1000 – 1999	255	7,8	352,8	9,1
2000 – 2999	97	3,0	235,9	6,1
3000 – 4999	58	1,8	223,1	5,7
5000 – 5999	27	0,8	149,4	3,9
більше 5999	121	3,7	2334,5	60,1

Джерело: [4, с. 37], авторські розрахунки

Таблиця 5
Групування сільськогосподарських підприємств за наявністю поголів'я великої рогатої худоби в розрізі регіонів України, на 1 січня 2014 року

Області України	до 5 голів	6–29 голів	30–99 голів	100–199 голів	200–499 голів	500–999 голів	1000–1999 голів	більше 2000 голів	Всього
Україна	290	589	589	410	695	528	293	106	3500
АР Крим	1	7	8	5	7	9	2	1	40
Вінницька	11	22	22	37	68	48	19	4	231
Волинська	30	36	32	23	25	24	17	4	191
Дніпропетровська	6	20	17	7	15	10	8	4	87
Донецька	5	15	10	12	16	16	13	6	93
Житомирська	17	47	69	47	52	33	13	1	279
Закарпатська	47	32	16	6	5	1	–	–	107
Запорізька	9	16	20	7	12	11	8	–	83
Івано-Франківська	35	41	18	2	11	6	1	–	114
Київська	9	14	25	17	56	44	16	5	186
Кіровоградська	9	18	28	11	19	17	2	2	106
Луганська	2	11	17	10	23	13	9	2	87
Львівська	11	40	37	28	17	6	6	–	145
Миколаївська	8	18	23	15	24	6	1	1	96
Одеська	6	27	49	26	25	18	4	–	155
Полтавська	3	17	27	12	48	41	38	20	206
Рівненська	8	30	27	15	15	7	11	2	115
Сумська	3	21	17	17	42	29	26	6	161
Тернопільська	6	16	10	8	12	13	5	2	72
Харківська	9	25	23	21	43	37	22	9	189
Херсонська	6	14	12	6	6	3	5	1	53
Хмельницька	12	28	17	14	37	26	15	7	156
Черкаська	2	15	23	16	54	54	22	12	198
Чернівецька	22	35	8	5	4	3	3	1	81
Чернігівська	13	24	34	43	59	53	27	16	269

Джерело: [4, с. 185], авторські розрахунки

Розвиток м'ясної галузі залежить від природних умов, загального регіонального розвитку, спеціалізації економічних районів тощо. Тому в регіональному аспекті розміщення підприємств м'ясної галузі має свої особливості (табл. 5).

У розрізі регіонів України дрібнотоварне виробництво розвинене в Західному регіоні, найбільше сільськогосподарських підприємств, у яких чисельність поголів'я великої рогатої худоби налічує до 5 голів, до 30 голів та до 100 голів розташовано у Закарпатській області, відповідно 47 (43,9%), 33 (29,9%), 16 (15%). Подібна структура спостерігається і в таких областях, як Івано-Франківська, Кіровоградська, Львівська, Чернівецька. Великотоварне виробництво насамперед розміщене у Полтавській області, у даному регіоні функціонує 20 сільськогосподарських підприємств, у яких чисельність поголів'я великої рогатої худоби налічує понад 2000 голів, це 9,7% усіх підприємств області, та 18,9% у розрізі регіонів України. Великотоварне виробництво розвивається також у Чернігівській – 16 підприємств (5,9%), та Черкаській областях – 12 підприємств (6,1%). Найбільше сільськогосподарських підприємств з розвиненим скотарством зосереджено в Житомирській (279 підприємств), Чернігівській (269 підприємств), Вінницькій (231 підприємство), Полтавській (206 підприємств) областях.

Галузь свинарства має більш рівномірне розміщення в регіональному розрізі, ніж скотарство. Найбільше сільськогосподарських підприємств з розвинутим свинарством зосереджено в Черкаській (231 підприємство), Вінницькій (210 підприємств), Кіровоградській (197 підприємств), Київській (192 підприємств),

Одеській (187 підприємств), Дніпропетровській (184 підприємства) областях. Найменше підприємств цієї галузі розташовано в Автономній Республіці Крим (52 підприємства), Івано-Франківській (64 підприємства), Херсонській (67 підприємств) областях. У більшості регіонів переважають сільськогосподарські підприємства дрібнотоварного типу з чисельністю поголів'я до 100 голів, це 1170 (35,8 %) сільськогосподарських підприємств по Україні в цілому, найбільше малих підприємств цієї галузі зосереджено у Волинській (86, або 59,7%) та Хмельницькій (79, або 45,4%) областях. Великотоварне свинарство розвинуте у Дніпропетровській (36, або 19,6%) та Київській (26, або 13,5%) областях з чисельністю поголів'я свиней понад 2000 голів (табл. 6).

Отже, оцінка досягнутого рівня розвитку м'ясної галузі свідчить про наявність потенціалу для внутрішнього наповнення ринку даного сегменту та збалансування кон'юнктури внутрішніми важелями. Для вирішення проблем розвитку національного м'ясного ринку прийнято Постанову Кабінету Міністрів «Про заходи щодо активізації роботи із розвитку тваринництва» № 729 від 20 серпня 2008 р. [3], згідно якої поставлено такі цілі щодо удосконалення ринкового механізму в галузі тваринництва:

- довести у 2015 р. виробництво основних видів тваринницької продукції до рівня, який забезпечує фізіологічні норми споживання та можливість їх експорту: молока – 22 млн т, м'яса у забійній масі – 4 млн т. На одну особу в рік – молока і молочних продуктів – 380 кг, м'яса та м'ясопродуктів – 82 кг;
- сформувати орієнтовну структуру виробництва м'яса за видами тварин (у забійній вазі): яловичи-

Таблиця 6

Групування сільськогосподарських підприємств за наявністю поголів'я свиней в розрізі регіонів України, на 1 січня 2014 року

Області України	до 99 голів	100 – 199 голів	200 – 299 голів	300 – 399 голів	400 – 499 голів	500 – 999 голів	1000 – 1999 голів	більше 2000 голів	Всього
Україна	1170	525	301	195	170	345	255	303	3264
АР Крим	19	4	6	1	4	6	7	5	52
Вінницька	68	40	16	17	16	29	16	8	210
Волинська	86	21	9	5	4	5	5	9	144
Дніпропетровська	38	22	15	13	9	31	20	36	184
Донецька	18	13	10	5	5	17	10	16	94
Житомирська	54	4	8	6	–	6	6	7	91
Закарпатська	70	6	2	–	2	3	2	4	89
Запорізька	24	19	13	10	8	13	19	24	130
Івано-Франківська	39	12	1,0	2	3	2	2	3	64
Київська	45	30	22	8	11	27	23	26	192
Кіровоградська	60	46	21	13	12	26	9	10	197
Луганська	29	17	13	7	2	14	4	6	92
Львівська	68	27	9	8	5	7	8	8	140
Миколаївська	33	19	14	8	7	11	4	8	104
Одеська	58	35	17	17	13	24	10	13	187
Полтавська	42	34	14	9	10	15	23	16	163
Рівненська	44	15	6	1,0	–	2	5	6	79
Сумська	39	21	12	5	5	14	9	7	112
Тернопільська	52	18	15	14	4	8	10	14	135
Харківська	36	20	15	7	6	20	14	7	125
Херсонська	17	14	4	2	4	7	9	10	67
Хмельницька	79	25	14	7	10	14	6	19	174
Черкаська	56	32	29	21	22	25	22	24	231
Чернівецька	47	8	5	–	3	2	3	8	76
Чернігівська	49	23	11	9	5	17	9	9	132

Джерело: [4, с. 189], авторські розрахунки

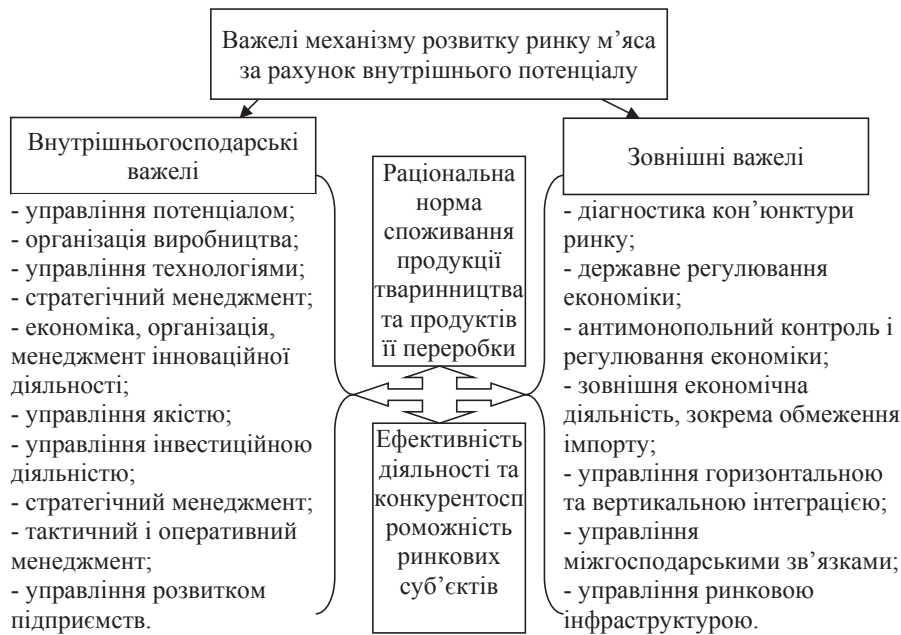

Рис. 2. Структура важелів механізму розвитку ринку м'яса за рахунок внутрішнього потенціалу

Джерело: розроблено автором+

на – 1,0 млн т (25%), свинина – 0,1 млн т, птиця – 0,2 млн т;

– досягти експортного потенціалу за видами тваринницької продукції, орієнтовно: м'ясо – 0,5 млн т, у тому числі яловичина – 0,15 млн т; свинина – 0,1 млн т, птиця – 0,2 млн т;

– суттєво збільшити обсяги експорту продовольчих і технічних товарів тваринного походження;

– збільшити обсяги інвестицій в галузь тваринництва;

– досягти рівня рентабельності ведення галузей тваринництва більше 5%.

У цілому ринковий механізм регулювання відносин між суб'єктами на національному ринку м'яса має включати низку взаємопов'язаних між собою методів і важелів, які направлені на розвиток внутрішнього потенціалу (рис. 2).

Таким чином, нинішній стан національного ринку м'яса характеризується незбалансованою кон'юктурою, обсяги виробництва м'яса та м'ясопродукції є недостатніми для задоволення споживчих потреб населення та повного завантаження виробничих потужностей переробних підприємств, що негативно позначається на якості харчових продуктів. Як наслідок, спостерігаються негативні явища у процесі забезпечення продовольчої, а отже і національної безпеки.

Висновки з проведеного дослідження. Потенціал національного ринку м'яса та м'ясопродукції нині використовується не на повну потужність. Чисельність поголів'я худоби та птиці та обсяги виробництва м'яса значно нижчі за показники 1991 р., утім,

за остання роки спостерігаються незначні позитивні тенденції.

З огляду на оцінку ринку м'яса в розрізі сегментів, варто відзначити ефективність використання потенціалу у птицеводстві, чисельність поголів'я птиці та обсяги виробництва продукції галузі є досить високими та мають позитивні тенденції. Однак потенціал м'ясної галузі насамперед формують м'ясне скотарство та свинарство, птицеводство не може бути основою розвитку потенціалу національного м'ясного ринку, оскільки за своєю структурою м'ясо птиці не може забезпечити всі фізіологічні потреби людини у білках і жирах тваринного походження.

Розвиток національного ринку м'яса за рахунок внутрішнього потенціалу насамперед залежить від промислового виробництва м'яса. Нині м'ясним скотарством займається 3500 підприємств, значна кількість цих підприємств є дрібними, група підприємств з чисельністю поголів'я понад 5000 голів має 9 підприємств агрохолдингів, загальна чисельність поголів'я в цій групі складає 58,3 тис. голів. У галузі свинарства задіяні 3264 підприємств, з них найбільше підприємств (525, або 16,1%) має поголів'я в межах 100-199 голів, 121 підприємство (3,7%) має чисельність поголів'я понад 5999 голів, у них зосереджено 2334,7 тис. голів (60,1%).

Для розвитку національного ринку м'яса за рахунок внутрішнього потенціалу необхідне застосування збалансованого ринкового механізму, у якому частина важелів має бути в компетенції державних органів влади, зокрема щодо обмеження імпорту, створення сприятливих умов кредитування галузі, налагодження партнерських зв'язків між ринковими агентами, антимонопольне регулювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Добрянська Н.А. Галузь тваринництва: проблеми розвитку та шляхи їх вирішення / Н.А. Добрянська // Аграрний вісник Причорномор'я, Економічні науки. – 2010. – № 53. – С. 39-41.
2. Кривончак О.В. Сутність аграрного ринку і його раціональна побудова / О.В. Кривончак // Сталій розвиток економіки: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 5. – С. 235-239.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо активізації роботи з розвитку тваринництва» від 20.08.2008 р. № 729 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.
4. Тваринництво України : статистичний збірник / За ред. Н.С. Власенка. – К. : Державний комітет статистики України, 2014. – 212 с.